

Relació de la família Casals amb Bonastre

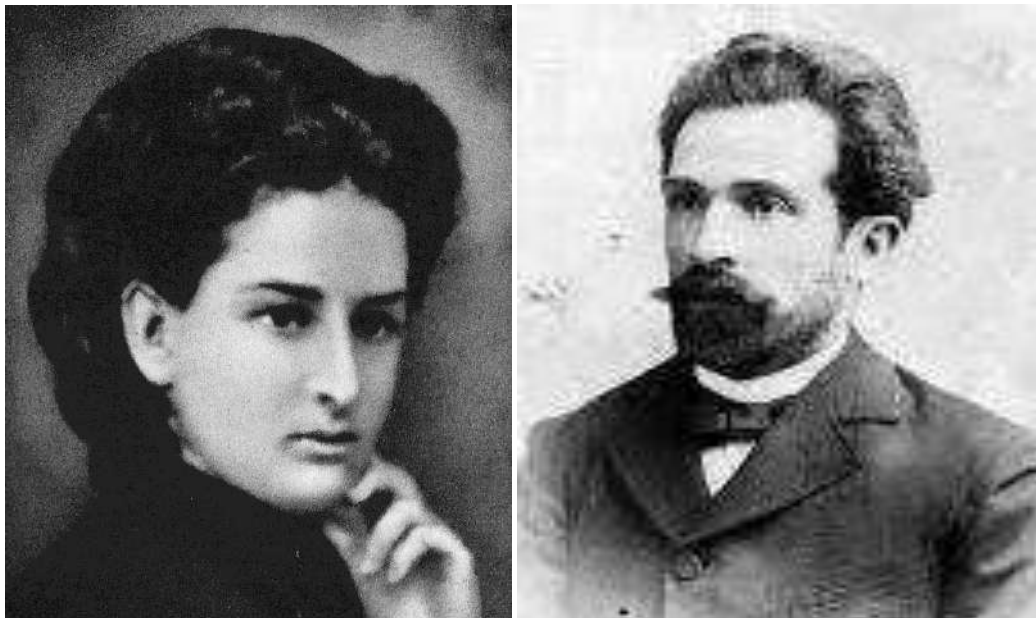
Josep Poca i Gaya - 2019

La vida del gran violoncel·lista Pau Casals és prou coneguda per tothom, però hi ha pocs dels seus admiradors que coneguin la relació que la seva família tingué amb Bonastre. Per aquest motiu, m'ha semblat oportú donar a conèixer els lligams que tingué el Mestre amb la població on fa més de trenta anys que visc.

Per aquest relat, em valdré del llibre d'Elisa Vives de Fàbregas, *Pau Casals*, Barcelona: Rafael Dalmau, editor, 1966. Si bé he de reconèixer que ha estat poc valorat per l'entorn de la família, per considerar-lo no del tot fidedigne, sospito que el motiu principal del desacord sigui el fet que l'autora esmenti que el Lluís hagués estat posat en mans d'una «dida», cosa que alguns ho han considerat com una certa despreocupació per part de la mare.

Jo no comparteixo de cap manera aquesta valoració, ja que, si bé hi ha mancances en les seves aportacions biogràfiques, difícilment Pau Casals li hauria pogut fer una carta positiva d'agraïment, i en cap moment desmenteix que el seu germà Lluís no fos criat a Bonastre.

Pau Casals –com bé sabem– fou fill del Vendrell, i els seus pares foren el barceloní Carles Casals Riba i Pilar Defilló Amigué, nascuda a Puerto Rico, però d'ascendència catalana, com ho confirmen els seus cognoms.

Els pares de Pau Casals.

Es conegueren a la capital del Baix Penedès, on ell havia aconseguit una plaça d'organista a la Parròquia de Sant Salvador, i ella, fruit d'un revés familiar, s'hi havia traslladat per tal de conviure amb uns familiars vendrellencs.

Com que ell donava també classes de música, tingué com alumna la nouvinguda, Pilar Defilló. Al poc temps, però, aquesta es convertí en esposa. El casament tingué lloc en una església de la barriada de Sants, de Barcelona, malgrat fou inscrit a la parròquia del Vendrell amb data 16 de juliol de 1874.

Van tenir onze fills: Carles, l'hereu, nasqué el 24 de maig de 1875, però morí al cap de pocs mesos, el 26 de febrer de 1876. A finals d'aquell mateix any, concretament el 30 de desembre, va néixer el Pau.

Seguiren set fills més, que moriren de petits: Artur, Josep, Enric, Ricard, Carles, Antònia i Pilar.

La mort prematura de tants fills afectà la vida de la mare i segurament fou aquesta la causa principal que, quan nasqué el Lluís a Barcelona l'any 1890, possessin el seu fill en mans d'un «dida». Així ho explica la seva biògrafa, Elisa Vives de Fàbregas:

El petit Lluís ja no era a casa: l'havien portat a un poble prop del Vendrell perquè el criessin. Així la Pilar tornà a consagrar-se enterament a Paulito. Ara estava atent a tots els seus estudis, l'empenyia amb tacte i fermesa, li treballava la voluntat (p. 98).

I, molt probablement fou bonastrenca la «dida» escollida, pel que es pot deduir pels textos referents a «didots», que en cites posteriors fa la mateixa autora. Malgrat, però, haver-me esforçat a identificar la possible «dida», no he pogut arribar a cap conclusió fidedigna.

Aquest fou, però, el primer contacte que la família Casals va tenir amb aquesta petita població.

Mentrestant, havia nascut a Barcelona el darrer fill, l'Enric (26 de juliol de 1892).

Carles i Pilar, amb Enric, de pocs mesos, se n'anaren al Vendrell i d'allí estant a casa dels didots, a cercar Lluís. Aquest, que aleshores comptava dos anys i mig i no havia vist els seus pares de temps, ni coneixia aquell germanet, no volia anar-hi i hagué de ser arrencat materialment dels braços de la dida, que també es queda plorant (p. 13).

Aquesta dedicació de la mare a promocionar la carrera artística del seu fill Pau, acompanyant-lo a Madrid, a Brussel·les, a París, etc., condicionà molt la vida dels pares, ja que afectava la vida familiar. D'això n'era ben conscient en Pau: «Jo, es deia amb tristesa, sóc sovint motiu de discussió entre ells: potser ara viuran més units» (p. 158).

Pau Casals i la seva mare a la Casa de Sant Salvador.

Si bé encara Pau Casals no havia construït la casa de Sant Salvador, aprofitava els estius per anar a descansar a la seva platja. Allí es retrobava amb seu amic i pare de la Frasquita, el senyor Francesc Vidal i Jevellí. També hi acudien els seus pares per poder compartir així la vida familiar. Si bé la mare Pilar gaudia d'aquell clima i entorn, no resultava favorable al seu pare Carles, que no podia fruit d'aquell espai marítim: «Un refredat molt fort li deixà com a relíquia una bronquitis que el faria sofrir tota la vida» (p. 21). Per aquest motiu, ens diu la seva biògrafa: «El pare no estava gaire a Sant Salvador; la humitat del mar li era poc saludable per a l'asma i es trobava millor a Bonastre». Les estades del pare Carles a aquesta població foren sovintejades, i segurament feia estada en la casa de la família on havia passat els seus primers anys de vida el seu fill Lluís. Per aquest motiu, Pau Casals, adquirí un habitatge al carrer del Mig, número 1, d'aquella població.

Heus ací la descripció de la casa que en fa l'autora:

Vista panoràmica des d'un finestral de la casa del carrer del Mig, 1.

La façana frontal i lateral de la casa de Bonastre dona a una vall rodejada de petites muntanyes. Allí, els pobres pulmons de Carles, malalts des de la infància, absorbien àvidament l'aire d'aquell gran horitzó solitari. La seva sola visió el feia respirar amb menys dificultat. S'hi trobava bé, a Bonastre. La casa era espaiosa, la gent, senzilla i amable (p. 209).

Carles es trobava a gust en aquell ambient de calma. Pilar, no. Ella el venia a veure i s'hi quedava poc perquè estava atrafegada en fer estudiar l'Enric, que era també molt músic; però Pilar ja no tenia ànims per reprendre la trajectòria que havia seguit amb el fill gran (p.208).

En aquesta casa havia viscut, temps enrere, el matrimoni Joan Sanabra Soler i Teresa Mercader Parés, casats el 12 de maig de 1838. Allí havien nascut els seus 5 fills. La mort de la mare esdevingué l'1 de setembre de 1886. I segurament fou després del seu traspàs que la vivenda del carrer del Mig, número 1, passà (no sabem si per donació o compra) a mans de Joan Parés Soler (familiar de la difunta), conegut com «El Moliner», ja que tenia un molí fariner situat a la riba esquerra del riu Aguilera, a la confluència del fondo de l'Ambrós, molt a prop del actual nucli urbanitzat de La Vinya de Bonastre (avui, enderrocat).

Ruïnes del moli fariner.

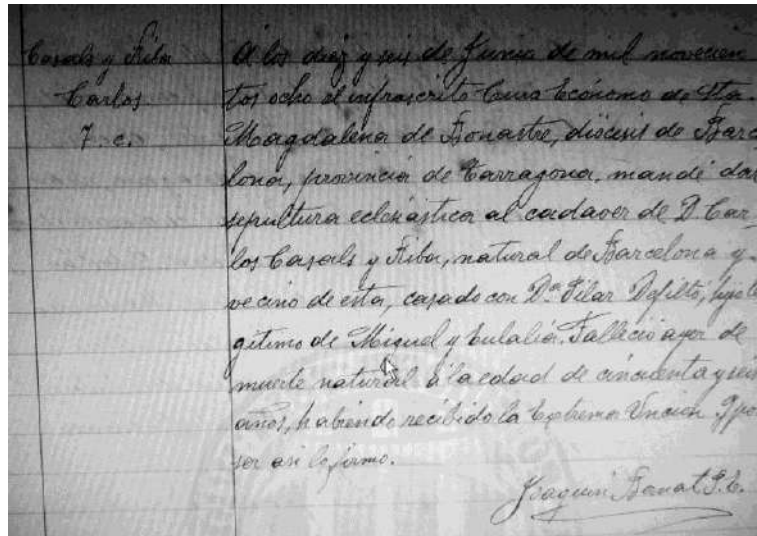
Si bé el pare Carles inicià el compromís de compra l'1 d'abril de 1906, l'escriptura definitiva duu la data de 22 d'agost, ja que en Pau Casals aprofità la seva vinguda a l'estiu a Sant Salvador per fer efectiva la compra. El que sobta, però, és que en l'adreça del habitatge figura el carrer Major, 28, però llavors l'enumeració de les cases de la placeta seguia l'ordre de les del carrer principal. Posteriorment, foren incorporades al carrer del Mig.

Casa del Moliner del carrer del Mig, núm. 1

La venta de la casa suposà que el venedor, junt amb la seva esposa, Mercè Gibert Mercader i família, passessin a viure al carrer de l'Església, 25, si bé continuaren tenint cura de l'antic habitatge.

El seu pare inicià les obres de remodelació de la casa, així com també es dedicà al cultiu de la finca «Camp gran» que havia adquirit, però no pogué fruir gaire temps d'aquell indret de repòs, atès que morí el 15 de maig de 1908.

Partida de defunció del pare.

De la mort del seu pare, el seu fill Pau ens ofereix aquest record:

En l'última audició de la Passió, que tenia lloc a la catedral de Basilea, li succeí un fet que encara no s'explica. En el moment que, amb el violoncel sol, repetia la frase «*Consumatum est*», va pressentir que el seu pare es moria. Es dirigí el més ràpidament possible a Catalunya; a Barcelona va trobar la casa tancada, tots eren a Bonastre. Que llarg se li va fer el camí que va des de l'estació de Roda de Berà a la casa! Camí ple de solcs, de pedres, de corbes pronunciades. El tartaner era prou destre per córrer sense bolcar! El paisatge de garrofers amb marges filatejats de figueres de moro li semblà desolat. En arribar, trobà la casa tancada i el poble solitari. Tots se l'estimaven tant, el senyor Carles! Quan van tornar del funeral, li explicaren tot. Feia un temps que el seu pare s'havia posat més malament, i els metges li recomanaren que visqués a muntanya. A Bonastre hi havia la casa i els didots d'un dels fills Casals que se n'ocupaven (p. 208).

El pare Carles fou enterrat al cementiri de Bonastre i traslladat al mausoleu familiar del Vendrell l'any 1931.

Mausoleu familiar al cementiri del Vendrell.

Després de la mort del marit, l'autora ens descriu l'estat d'ànim de la seva esposa:

Aleshores, ella [la Pilar] es va refugiar a Bonastre. S'emportà alguns dels seus tresors: els àlbums on guardava les crítiques que Pau li trametia, les cartes de María Cristina i de Röntgen que en tan alta estima tenia el seu fill..., música autògrafa..., fotografies dedicades per personatges cèlebres... A Bonastre hi va posar una família; eren bones persones, però succeí que en les llargues vetlles d'hivern, quan estaven reunits vora el foc i a l'única llum de les flames, començaren a explicar històries de fantasmes, assassinats i morts que apareixien, a Pilar, que sempre havia estat una dona tan valenta, ara s'esporguï i deixà precipitadament Bonastre. Llogà un pis a Barcelona, al carrer de Sant Francesc, número 12, davant d'on vivien Benet i Maria Buixadors, i s'emportà els fills de Fidèlia. Bonastre restà en mans dels masovers. Aquella gent deuria cansar-se de mirar rostres desconeguts, perquè totes les fotografies dedicades desaparegueren. Quan volgueren recuperar els àlbums, les solfes i la correspondència que Pilar havia tancat en un armari, ho trobaren tot malmès (pp. 208-210).

Malgrat ser propietat de la família Casals, la casa i el conreu de les finques restaren durant molts anys a cura de masovers (els «didots» del Lluís), si bé aquest, com entès en pagesia que era, ho controlava tot des de Sant Salvador.

Lluís Casals i Defilló.

L'any 1938, atès el desús de l'habitatge, el flequer de Bonastre, Joan Domingo Gibert, hi traslladà el seu forn de la plaça Major, i allí exercí el seu ofici fins a la mort de la seva esposa valenciana, Dominga Boix Aguilar, l'any 1946.

Porta del forn.

Pau Casals i la seva esposa Marta, a Prada.

Fou al cap de molts anys, el 14 de febrer de 1983, que la vídua de Pau Casals, Marta Montañez Martínez la va vendre, pel valor de 100.000 pessetes, a Joan Domènech Martí, de Vila-rodona (conegut com «Xerric»), que continuà l'activitat que havia tingut temps enrere. Durant aquest període, es van perdre molts dels records de l'estada de la família Casals (mobles, llibres, quadres, partitures, i un llarg etcètera). Això ens ho ha confirmat l'Oriol Mercader, nascut a l'habitatge del davant («Casa del Delme»), el qual conta que, de menut, havia ajudat el forner a eliminar tot allò que per a nosaltres haurien estat relíquies preuades, fet que ara, de gran, lamenta amb remordiment.

*Joan Domènech i M. Àngels Amorós,
amb les seves filles M. Dolors i Mercè.*

El senyor Joan Domènech, el 14 d'octubre de 2004, va vendre part de l'habitatge a Simón Pérez Garcia, el qual, amb el seu desig de millorar-lo, va enderrocar el seu interior, malmetent l'estructura i el record de l'estada de la família Casals. Malgrat tot, la part que té entrada pel carrer del Portal la conserva la seva filla Mercè. Era en aquest indret de la casa, on hi havia el forn.

L'habitatge principal, que té l'entrada per la façana del carrer del Mig, número 1, fou adquirida, l'any 2017, per Joan Seix –retirat del camp editorial–, i Anna Masó, vinguts del tràngol de Barcelona a la recerca d'un lloc de repòs, sense ni tan sols somiar que farien estada en una casa que havia estat de la família Casals.

*El matrimoni Seix-Masó, amb Antoni Sanabra Valls,
descendent dels antics propietaris d'aquesta casa.*

Quant es parla, doncs, de fer un recorregut per Bonastre, seguint les petjades dels Casals, malauradament hem de dir que només es podrà contemplar la façana reformada. Malgrat tot, seria bo que, amb el permís dels nous estadants, es posés alguna placa que recordés el pas del Mestre i de la seva família.